

De toekomstkansen van Nederland in de wereldwijde offshore-industrie

Ir E.P. Heerema, President, Allseas Group S.A.
Lezing voor Avans Hogeschool, 's-Hertogenbosch
16 juni 2009

De huidige rol van Nederland in de wereldwijde offshore-industrie

De offshore-industrie valt op door haar technische uitdagingen en snelle ontwikkelingen.

In deze sector is de Nederlandse industrie vooraanstaand in ontwerp en exploitatie. In het ontwerpaspect excelleert Nederland voor wat betreft het innovatieve karakter, en diverse Nederlandse bedrijven die materieel toeleveren voor offshore-vaartuigen spelen een grote rol in de wereldwijde offshore-industrie. Ook in de hooggespecialiseerde platform-fabricage-industrie komen de Nederlandse bedrijven internationaal goed mee. Sterke kanten zijn grote efficiëntie, vakkundigheid, en op tijd leveren.

Een sterk punt voor Nederland is de gunstige ligging van Rotterdam als aanvoerhaven voor grote delen van West-Europa. De infrastructuur, met een enorm netwerk van capabele, gespecialiseerde diensten, en relatief ruim en diep water, maakt Rotterdam een goede offshore-haven bij uitstek.

Het belang van de Noordzee voor Nederland

De Noordzee neemt geleidelijk in belang af voor wat betreft de offshore-activiteiten omdat zij inmiddels over haar piek is: de meeste grote olie- en gasvelden zijn er wel ontdekt en ontwikkeld. De Noordzee heeft haar hausse gehad in de afgelopen 35 jaar. Niettemin blijft een zeer omvangrijke Noordzee-industrie in stand, omdat vele nieuwe kleine vondsten ontwikkeld worden – een activiteit die nog tientallen jaren zal doorgaan – en omdat de zeer omvangrijke bestaande olie- en gaswinningsinfrastructuur onderhouden en gedeeltelijk vernieuwd moet worden. Tevens leidt verschuiving in de verhoudingen van gasreserves van diverse Europese landen tot het aanleggen van enkele zeer grote pijpleidingsystemen dwars over de Noordzee en overige zeeën in Europa.

Daarnaast zal tegen het einde van dit decennium in de Noordzee de platform-verwijderings-industrie op gang komen, waarbij oude platforms opgenomen, naar de wal gebracht en ontleed moeten worden. Dit biedt Nederland kansen zowel in de exploitatie van drijvend materieel als op het land.

De toekomstige rol van Nederland

Of de Nederlandse offshore-industrie haar activiteitsniveau zal weten te handhaven of zelfs uitbreiden, is afhankelijk van de mate waarin Nederland weet mee te spelen op wereldwijde schaal. Haar industrie zal zich steeds meer buiten de grenzen van de Noordzee moeten begeven. Tevens wordt haar toekomstige rol bepaald door de dynamiek van de deelnemende bedrijven. Nederland is op wereldwijde schaal gezien een duur land. Wil de Nederlandse industrie mee kunnen komen, dan zal zij het moeten hebben van haar vermogen, technologische vernieuwingen door te voeren en die commercieel te maken.

De EU-regels voor geluids- en stankoverlast, vervuiling en ARBO-regels gelden algemeen maar worden in andere EU-landen minder streng nageleefd dan in Nederland. Onder druk van pressiegroepen is het klimaat voor de Nederlandse industrie soms verstikkend – op sommige plaatsen terecht omdat Nederland al zo vol is, maar vaak ten onrechte waar het om hobby's gaat van activisten, die in Nederland een ruim politiek en publicitair gehoor krijgen. Wat in aanzet een goede zaak was, is soms verworpen tot een uitwas.

Een van de handicaps voor Nederland is het arbeids- en ontslagrecht, dat een vlotte aanpassing aan een wisselende bezetting van werven moeizaam en kostbaar maakt. Het is fair dat er goede ontslagregelingen zijn, maar omdat de factoren die in de formules voor ontslagvergoedingen moeten worden toegepast niet vaststaan, is ontslag in Nederland vaak een moeizame kwestie, die de bedrijven minder slagvaardig maakt.

Mogelijkheden voor de Nederlandse scheepsbouw

De scheepsbouwindustrie in Nederland heeft het vier jaar lang druk gehad door de wereldwijde activiteit en het volgeboekt zijn van Aziatische scheepswerven. Nu zal dat wellicht omslaan ten nadele van Nederland, met uitzondering van de gespecialiseerde scheepsbouw, waarin Nederland excelleert.

Begrijpelijkerwijze verplaatsen sommige bedrijven delen van hun activiteiten naar lage-lonenlanden, maar voor de werkgelegenheid in Nederland is dat op den duur natuurlijk niet gunstig.

In Engeland en elders in de wereld is het afbouwen van FPSO's (floating production systems) in de afgelopen jaren een interessante industrie geweest. In Engeland zijn de brutoloonkosten lager dan in Nederland, maar de arbeidsproductiviteit op de werven is er ook laag. Indien in Nederland, waar de brutoloonkosten hoog zijn, de arbeidsmentaliteit verbeterde, zou Nederland haar tot in de zeventiger jaren goede positie in de gespecialiseerde scheepsbouwindustrie misschien kunnen terugwinnen. Het verlies van deze bedrijfstak is niet vanzelfsprekend; in een duur land als Finland bestaat de scheepsbouwindustrie nog.

Bij de Nederlandse werven voor relatief kleine, gespecialiseerde vaartuigen is de arbeidsproductiviteit wel hoog en de arbeidsmentaliteit goed.

In de minder hoog ontwikkelde landen van het Verre Oosten liggen de loonkosten zeer laag, maar er wordt veel minder goed georganiseerd en daarom is de productiviteit per gewerkt uur er in het algemeen laag. Daarentegen presteert een land als Japan met haar extreem hoge lonen bij sterk repeterend werk goed door een verregaande mechanisatie, goede organisatie, goede arbeidsmentaliteit en een positieve samenwerking tussen industrie en overheid. Ook Zuid-Korea heeft een hoog loonpeil, maar de mechanisatie is daar zo ver doorgevoerd dat schepen er met relatief weinig manuren kunnen worden gebouwd, en de arbeidsmentaliteit is daar goed.

Schaalvergroting?

Zal de offshore-industrie een nog verdergaande schaalvergroting van werktuigen en werkschepen doormaken? -- Men is altijd geneigd te denken dat de limiet wel bereikt zal zijn en vaak is dat niet het geval. Echter, groter is niet altijd een logische stap. Een groter schip moet ook een grotere markt ter beschikking hebben. Een groter schip kost veel meer geld voor wat betreft bemanningsaantallen en afschrijfkosten, als het stilligt. Een grotere uitdaging is eigenlijk, slimmer werktuigen te bouwen om de concurrentie het hoofd te bieden.

Toch zijn er wel ideeën voor grotere eenheden: de "Pieter Schelte" van Allseas is een gigantisch schip bestemd voor installatie en verwijdering van grote offshore-platforms in één stuk. Voor dit schip is reeds voor 200 miljoen euro aan belangrijke onderdelen besteld, al is de bouw van het schip zelf nog niet opgedragen.

De grootste kraanschepen en de grootste baggerschepen ter wereld hadden hun technische oorsprong ook in Nederland. "Solitaire" is verreweg het grootste pijpleggschip ter wereld en is zeer succesvol gebleken op de internationale markt. Staaltjes van Nederlands vernuft!

Dikwijls is de richting waarin een industrie zich ontwikkelde sterk bepaald door wat technisch mogelijk werd, niet enkel door de directe vraag. Technologie creëert ten dele zijn eigen markt. De mens streeft van nature naar het ontwikkelen van betere methoden. Dat is in de offshore-industrie beslist het geval. Daarbij waren het primair de aannemers en technische bedrijven die met de vernieuwingen kwamen, hoewel in de ontwikkeling van de winning van olie en gas, oliemaatschappijen als Shell veel gepresteerd hebben.

Een goed voorbeeld van de prestaties van de aannemers en technische leveranciers is de ontwikkeling van het diepwater-pijpleggen, waarvan men vijftien jaar geleden zei dat het niet kon en indien wel, dat het onbetaalbaar duur zou zijn. Dat bleek door nieuwe technische ontwikkelingen niet het geval te zijn...

Men moet zijn aandacht niet enkel op grote, spraakmakende projecten vestigen. In het klein gebeurt er in Nederland van alles, waarbij toeleverende bedrijven, scheepswerven en gespecialiseerde equipment-bouwers in met name het hele Rotterdamse havengebied geaccumuleerd enorme omzetten maken, en er gaat ook veel interessant ingenieurswerk aan vooraf. Bij deze lezing in Den Bosch werd in enkele illustraties al aangegeven dat veel Brabantse leveranciers in de offshore-industrie actief zijn.

De toekomst van de fossiele brandstoffen en duurzame energieontwikkeling

De vraag naar olie en gas blijft wereldwijd toenemen door groei in zowel de westerse wereld als de ontwikkelingslanden. Totdat de economische crisis intrad, was de verwachting voor de gemiddelde groei in het verbruik 1,6% per jaar, hetgeen zou betekenen dat het totale verbruik in 2030 ruim 1½ keer zo veel als nu zou zijn. Het is de vraag of dat zo zal zijn, vanwege de waarschijnlijk hoge olieprijsontwikkeling en van tijd tot tijd een economische neergang.

Ergens rond het midden van deze eeuw zal er een piek zijn, waarna er minder gevonden zal worden dan geproduceerd. Dit zal het effect hebben dat de olie- en gasprijzen blijvend stijgen, afgezien van door politieke factoren veroorzaakte schommelingen.

Maar het opraken van de olie- en gasvoorraden ligt veel verder weg. Gelukkig zijn wereldwijd de vondsten nog veelvuldig. Omdat het land inmiddels beter onderzocht is dan de zee, en het continentaal plat wereldwijd zeer omvangrijk is, liggen de meeste nieuwe vondsten in zee, zodat het voortbestaan van een wereldwijde offshore-industrie verzekerd is.

Veel van deze nieuwe vondsten liggen in zeer diep water, in ruwe zeeën of in moeilijk toegankelijke gebieden (door hoge stroming, ijsgang, enzovoort), zodat de technische uitdagingen legio zijn.

Het percentage dat winbaar is uit een olie- of gasveld neemt door technologische ontwikkelingen steeds toe. Winning in zeer diepe zeeën en in andere moeilijk toegankelijke gebieden worden door de technologische ontwikkelingen ook steeds beter mogelijk. Daarom blijft de offshore-industrie belangwekkend.

De olieprijs bepaalt de economisch winbare hoeveelheden. Er zijn nog eens zo veel voorraden in teerzanden als conventionele voorraden. Gashydraten, nu nog niet economisch winbaar, zullen in de verdere toekomst aan bod kunnen komen. De voorraden aan steenkolen zijn nog voldoende voor honderden jaren.

Niettemin zal de rooibouw op fossiele brandstoffen op den duur niet zo kunnen doorgaan. De olieprijs zal dat corrigeren. Daartoe is ingrijpen van de overheid niet nodig of wenselijk, en zij misbruikt ook nog de gelegenheid om er allerlei heffingen aan te verbinden.

Duurzame energiewinning is helaas nog steeds oneconomisch en kan alleen door politieke beslissingen, gesubsidieerd, ontwikkeld worden. Daarnaast is duurzame energiewinning, windenergie voorop, zeer marginaal in zijn bijdrage tot de wereld-energiebehoefte. Dus olie- en gaswinning blijft voorlopig nog de energiebron bij uitstek. Echter, tegen de tijd dat de olie- en gasproductie zal gaan afnemen, ergens in de loop van deze eeuw, zullen de olie- en gasprijzen gaan stijgen, waardoor de duurzame energie-ontwikkelingen een forse impuls zullen krijgen.

Kwaliteit van Nederlandse ingenieurs en de daaruit voortvloeiende kansen

Ik ben van mening dat Nederland blijvend grote kansen heeft op de wereldwijde industriële markt. Dit is mijns inziens met name vanwege de grote ondernemingsdrift die de Nederlanders in het algemeen kenmerkt; en de grote creativiteit van haar ingenieurs, die in Nederland een voortreffelijke opleiding krijgen waarbij oorspronkelijk denken -- kritisch en onafhankelijk -- veel meer dan in andere landen als vanzelfsprekend wordt aangeleerd.

Hieruit moet men overigens ook concluderen dat het voor Nederland van belang is het hoge peil van de diverse technische opleidingen in stand te houden, en het kiezen van een technische opleiding door scholieren reeds vroeg te stimuleren. Met andere woorden, een omkering van de al dertig jaar durende trend van aftakeling van de bètavakken in de middelbare-schoolopleiding.

Vooruitzichten voor de offshore-ingenieur

De offshore is een relatief jonge industrie en daarom zijn er voor de ingenieur zoveel uitdagingen. Er zijn nog vele gebieden waarin je kan pionieren. De offshore heeft mensen nodig die goed in hun technische vak zijn en daarna waardevol worden door jarenlange ervaring in de techniek, waarbij zij vervolgens hun managementvaardigheden ontwikkelen, en inzien dat zij pas na een gedegen ontwikkeling, manager kunnen zijn. De ingenieursstudent doet er dan ook goed aan, zich serieus toe te leggen op het ontwikkelen van een gedegen technische vakkennis, waarbij specialisatie goed is, en tegelijk een brede oriëntatie plaatsvindt omdat het vakgebied ook zo breed is.

Het jaar 2010 wordt voor de meeste offshorebedrijven een rustige periode, omdat de grote oliemaatschappijen bij de tijdelijk gedaalde olieprijs pas op de plaats gemaakt hebben, en de kleinere geen bankfinanciering voor hun projecten konden krijgen. Maar door het aanblijvende energiegebruik zal het weer op gang komen, hetgeen in 2011 zou kunnen zijn.

Bedrijven moeten daarom nu hun goede mensen houden en niet ophouden jonge mensen aan te nemen, om bij de opleving weer gesteld te staan. Dit eist dus een langetermijnvisie van de directies, niet het denken in kwartaalcijfers.

Op de lange termijn kan men stellen dat de wereld nog heel lang heel veel olie en gas nodig heeft, en daarom dat de Nederlandse ingenieur in de olie- en gasindustrie, en de Nederlandse bedrijven in de olie- en gasindustrie, nog een grote toekomst tegemoet mogen zien.